

Харківський інститут
соціальних досліджень

РІЧНИЙ ЗВІТ 2015

Харків 2016

ЗМІСТ

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ	3
НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ	4
Сприяння роботі національного превентивного механізму	4
Дотримання прав людини в діяльності поліції	7
Реформування соціальних послуг на рівні громад	8
Потреби та задоволеність правосуддям в Україні	10
Дослідження рівня безпеки в регіонах, які знаходяться у територіальній близькості до зони військового конфлікту в Україні	11
Права внутрішньо переміщених осіб	12
РОБОТА ЗІ СТУДЕНТАМИ ТА ВОЛОНТЕРАМИ	14
ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ	15
КОНТАКТИ	16

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ

Громадська організація «Харківський інститут соціальних досліджень» (ХІСД) була створена 10 березня 1999 року. 15.12.2010 р. була здійснена перереєстрація ГО «ХІСД» у зв'язку із приведенням у відповідність до Закону України «Про об'єднання громадян». У своїй діяльності Інститут є незалежним від впливу будь-яких органів та організацій, як державних, так і громадських.

Мета організації – розвиток відкритого громадянського суспільства та демократії, дотримання прав і свобод людини, підвищення рівня правової свідомості населення України.

Харківський інститут соціальних досліджень займається експертною, моніторинговою, методичною, інформаційно-навчальною та дослідницькою діяльністю. Експертна діяльність пов'язана із вдосконаленням правоохоронної сфери, соціального захисту населення, охорони здоров'я, стану безпеки в Україні тощо. Моніторингова діяльність спрямована на реалізацію вимог Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань в Україні. Методична робота Інституту стосується розробки посібників, пов'язаних із взаємодією громадян із державними органами (правоохоронними, соціальними, медичними тощо). Інформаційно-навчальна діяльність спрямована на дотримання прав людини у закритих закладах довготривалого перебування і стосується як осіб, які там перебувають, так і персоналу цих місць (інтернатів, колоній, психіатричних лікарень тощо). Дослідницька складова роботи ХІСД представляє собою проведення соціологічних досліджень з актуальних для суспільства проблем. У ХІСД працюють висококваліфіковані фахівці в галузі соціології, права й психології, в том числі 2 доктори і 4 кандидати наук.

Донорами ХІСД є Британська Рада, Рада Європи, Координатор проектів ОБСЄ в Україні, Європейська Комісія, ПРООН в Україні, ЮНІСЕФ, Міжнародний Фонд «Відродження», Данський Інститут з прав людини, Національний Фонд на підтримку демократії, Канадське посольство в Україні, Американське посольство в Україні, Інститут «Відкрите суспільство», Міжнародна організація з міграції, Фонд імені Фрідріха Еберта.

НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ

Сприяння роботі національного превентивного механізму

У **січні 2015 року** Харківський інститут соціальних досліджень видав оновлений Каталог місць несвободи соціальної сфери. Це видання є логічним продовженням серії публікацій ХІСД, спрямованих на сприяння розвитку в Україні національного превентивного механізму (НПМ) як системи незалежних моніторингових відвідувань місць несвободи. У публікації зібрані контактні дані та інформація про планову і фактичну наповненість усіх стаціонарних установ України, які підпорядковані Міністерству соціальної політики, Міністерству освіти і науки, Міністерству охорони здоров'я. Видання доступне за посиланням: <http://khisr.kharkov.ua/files/docs/1421866599.pdf>

У **лютому 2015 року** силами Харківського інституту соціальних досліджень здійснено інвентаризацію місць несвободи соціальної сфери у зоні АТО. На момент дослідження у зоні АТО була розташована 141 соціальна установа Міністерства охорони здоров'я, Міністерства соціальної політики та Міністерства освіти та науки України. У Донецькій області розташовані 86 соціальних установ, та у Луганській області – 55 соціальних установ. Були з'ясовані основні проблеми, серед яких: відсутність телефонного зв'язку з більшістю установ; брак старшого медичного персоналу і відповідно належного медичного догляду за клієнтами установ; нестача медикаментів (в першу чергу психотропних,

нейролептиків, протівірусних, протисудомних); продуктів харчування, підгузків для дітей та дорослих, дезінфекційних та мийних засобів; проблеми з водопостачанням; відсутність державної політики, спрямованої на підтримку соціальних установ в зоні збройного конфлікту, відсутність своєчасної евакуації клієнтів та персоналу, небажання підтримувати контакт, зупинка фінансування тощо. Видання доступне за посиланням: <http://khisr.kharkov.ua/index.php?id=1427725580>

Результати дослідження та сформульовані рекомендації було представлено в ефірі національних ЗМІ (Hromadske.tv, Радіо Свобода).

У **вересні 2015 року** Харківський інститут соціальних досліджень провів 2 тренінги для працівників системи спеціальних установ Департаменту громадської безпеки МВС України на тему: «Стандарти та гарантії захисту прав затриманих та обов'язки працівників міліції в світлі діяльності НПМ» у м. Одеса. Тренінги були здійснені за фінансової підтримки Координатора проектів ОБСЄ України та за участі Департаменту НПМ Секретаріату Уповноваженого ВР України з прав людини.

Наприкінці **вересня 2015 року** співробітники ХІСД взяли участь в обговоренні боротьби із тортурами на Нараді ОБСЄ у Варшаві. На робочому засіданні, організованому Міністерством закордонних справ Данії, ХІСД взяв активну участь в обговоренні функціонування національних превентивних механізмів у боротьбі проти катувань і жорстокого поводження.

У **жовтні 2015 року** Харківським інститутом соціальних досліджень було видано посібник з організації візиту НПМ та написання звіту. Посібник присвячений роботі національного превентивного механізму (НПМ) в Україні. В ньому розглядаються основні етапи здійснення моніторингу місць несвободи; окреслені ситуації, з якими може зіткнутися монітор під час здійснення візиту; надані рекомендації щодо проведення інтерв'ю. Публікація призначена для моніторів НПМ, працівників місць несвободи, громадських активістів та всіх, кого цікавлять проблеми попередження жорстокого поводження в закритих закладах України. Видання здійснене за підтримки Координатора Проектів ОБСЄ в Україні. Видання доступне за посиланням: <http://khisr.kharkov.ua/files/docs/1443709726.pdf>

26-29 жовтня Харківський інститут соціальних досліджень у співпраці з Департаментом з питань реалізації НПМ офісу Уповноважено-

го ВРУ з прав людини провели 2 тренінги, присвячені обговоренню забезпечення прав людини в інтернатних закладах України. У навчальних заходах взяли участь представники системи соціальних послуг – директори психоневрологічних інтернатів, геріатричних пансіонатів, дитячих будинків-інтернатів, працівники Міністерства соціальної політики України та Департаментів соціального захисту населення в областях. Тренінги стали можливими за фінансової підтримки Координатора Проектів ОБСЄ в Україні.

У **листопаді 2015 року** Харківський інститут соціальних досліджень провів тренінг для працівників Генеральної прокуратури України та Державної пенітенціарної служби України «Стан дотримання прав дитини у місцях несвободи Державної пенітенціарної служби та обов'язки персоналу в світлі діяльності НПМ». Тренінг відбувся у взаємодії з Уповноваженим ВР України з прав людини і Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та за фінансової підтримки Координатора Проектів ОБСЄ в Україні.

У **грудні 2015 року** за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні співробітники ХІСД здійснили візит у м. Любляна (Словенія) з метою ознайомлення з діяльністю словенського національного превентивного механізму. У візиті взяли участь представники Харківського інституту соціальних досліджень, працівники Департаменту з питань реалізації НПМ офісу Уповноваженого ВР України з прав людини та національний радник Програми «Верховенство права» Координатора Проектів ОБСЄ в Україні. Під час поїздки учасники змогли детально ознайомитися з історією становлення та функціонуванням НПМ у Словенії.

Окрім того, у **грудні 2015 року** ХІСД провів серію тренінгів для директорів і працівників інтернатних установ Дніпропетровської області, де висвітлив роботу НПМ в Україні, його функції та повноваження, а також методологію та методику проведення візитів моніторами НПМ.

Дотримання прав людини в діяльності поліції

У **липні-серпні 2015 року** Харківським інститутом соціальних досліджень було здійснено черговий етап моніторингу незаконного насильства в органах внутрішніх справ України. Зазначене соціологічне дослідження стало логічним продовженням досліджень незаконного насильства в міліції, що проводяться ХІСД із 2004 року. Дослідження проливає світло на масштаби, причини, механізми й особливості незаконного насильства в органах внутрішніх справ України. У звіті наведено порівняльний аналіз думки пересічних громадян про масштаби поширеності незаконного насильства в діяльності ОВС України; порівняно дані за 2004–2015 роки; проаналізовано ставлення різних соціальних груп до проблеми незаконного насильства і його допустимості в діяльності міліції за сучасних умов; вивчено думку респондентів про динаміку змін у цій сфері протягом останніх років, причини незаконного насильства й можливі способи поліпшення ситуації. У другому розділі звіту наведено експертні погляди щодо незаконного насильства в міліції як фактора, що впливає на ситуацію в країні в цілому; вагомості впливу нового КПК на масштаби та практики незаконного насильства в міліції; незаконного насильства стосовно таких груп, як наркозалежні та нелегальні мігранти. У висновках і рекомендаціях дослідження наведено конкретні рекомендації щодо запобігання незаконному насильству шляхом інституціональних змін у діяльності ОВС, внесення змін у відомчу нормативно-правову базу, ширшого залучення громадськості до моніторингу стану дотримання прав людини працівниками міліції.

У **вересні та грудні 2015 року** командою ХІСД за фінансової підтримки Координатора Проектів ОБСЄ в Україні було проведено серію тренінгів для працівників МВС України на тему «Дотримання прав людини в діяльності поліції». У заходах взяли участь співробітники спеціальних установ ГУНП з усіх областей України.

Реформування соціальних послуг на рівні громад

У **червні 2015 року** ХІСД розпочав масштабний 3-річний проект «Посилення ролі місцевих громад у прийнятті рішень щодо надання соціальних послуг», що фінансується Європейською Комісією. Проект здійснюється у м. Чугуєві Харківської області. Метою проекту є вдосконалення політики і практики надання соціальних послуг шляхом використання підходів, заснованих на врахуванні потреб користувачів послуг та місцевих громад із залученням різних типів установ (державних, неурядових та приватних). Видання доступне за посиланням: <http://khisr.kharkov.ua/files/docs/1444999520.pdf>

За перші півроку проекту було проведено зустрічі з органами місцевої влади, громадськими організаціями, провайдерами соціальних послуг, створено координаційну робочу групу з реалізації проекту, обговорено план та заходи з реалізації проекту.

У **грудні 2015 року** в межах проекту проведено соціологічне дослідження оцінки потреб клієнтів соціальних послуг, яке включало наступні методи збору даних. Анкетне опитування користувачів послуг - опитано 600 клієнтів, серед яких: люди похилого віку та особи з

інвалідністю, що користуються соціальними послугами; батьки дітей з інвалідністю; сім'ї, що опинилися у складних життєвих обставинах; представники прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу; внутрішньо переміщені особи; опікуни. Фокусовані групові інтерв'ю з експертами (3 фокус-групи) та глибинні інтерв'ю з експертами та клієнтами. У якості експертів виступили представники міської ради м. Чугуєва; працівники Управління соціального захисту населення; працівники Територіального центру соціального обслуговування; працівники Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; працівники Центру соціально-психологічної реабілітації для дітей; фізичні особи, які надають соціальні послуги; представники громадських організацій.

За результатами дослідження було схарактеризовано поточний стан системи надання соціальних послуг, в тому числі і проблемні питання, визначено коло основних потреб клієнтів соціальних установ, а також потенціал та пріоритетні напрямки діяльності місцевих органів влади та громадських організацій щодо поліпшення якості та поширення спектру соціальних послуг, що надаються соціально вразливим групам населення у м. Чугуїв.

Потреби та задоволеність правосуддям в Україні

У **липні-серпні 2015 року** за замовленням Гаагського інституту права та за підтримки Міністерства іноземних справ Королівства Нідерландів ХІСД здійснив масштабне соціологічне опитування на тему заотребуваності правосуддя та рівня задоволеності правосуддям в Україні.

Дослідження було проведено протягом липня – серпня 2015 спільними зусиллями Гаазького Інституту Інтернаціоналізації Права (Нідерланди) та Харківського інституту соціальних досліджень за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Королівства Нідерландів. Опитування проводилося в усіх регіонах України за виключенням Криму та окупованих районів Донецької та Луганської областей. Загальна вибірка склала 6000 респондентів. Додатково за спеціальною вибіркою було опитано 500 вимушено переміщених осіб в усіх регіонах України.

А вже **5-6 жовтня 2015 року** у Києві відбулося попереднє обговорення результатів національного дослідження «Потреби та задоволеність правосуддям в Україні 2015». У обговоренні також взяли участь: начальник Головного Департаменту правової політики Адміністрації Президента України К. Красовський, заступник Генерального Прокурора України В. Касько, Суддя Верховного Суду України О. Потильчак, представники ГО «Центр інформації про права людини», Реанімаційно-

го пакету реформ, Центру політико – правових досліджень, Харківської правозахисної групи, Асоціації українських моніторів дотримання прав людини в правоохоронній діяльності, представники ПРООН, посольств та інших учасників процесу реформування сектору юстиції в Україні.

Дослідження рівня безпеки в регіонах, які знаходяться у територіальній близькості до зони військового конфлікту в Україні

На сьогодні для українського суспільства немає більш актуальної проблеми, ніж відновлення миру і взаєморозуміння у Донецькій та Луганській областях. ХІСД не міг оминати увагою цю тему і у **серпні 2015 року** здійснив пілотне соціологічне дослідження на прохання Збройних сил України. Метою дослідження стало вивчення ставлення жителів міста Старобільська до української армії. У ході дослідження було опитано 500 респондентів, відібраних за квотною вибіркою. Проект був винятково волонтерським – 90 % його бюджету склали кошти ХІСД, ще 10 % надав волонтер із Канади Борис Невелєв.

У **грудні 2015 року** ХІСД здійснив соціологічне дослідження з питання рівня безпеки у Донецькій, Луганській та Одеській областях. Необхідність проведення цього дослідження обумовлювалася тим, що ситуація із безпекою у регіонах України далека від ідеальної: дії інститутів, покликаних гарантувати безпеку, часто розрізнені й неузгоджені; взаємодія з населенням не налагоджена, представники громад не залучені до роботи з планування й гарантування безпеки. Усе це призводить до того, що ресурси витрачаються нераціонально і багато аспектів, пов'язаних з новими для України чинниками (зона воєнного конфлікту, збільшення кількості військових, трафік зброї, значна кількість переселенців, збільшення числа людей із посттравматичним синдромом, існування озброєних парамілітарних груп тощо), суттєво впливають на життя громад. Ці аспекти є важливими викликами для країни, і їх подолання є обов'язковим для стабільного розвитку. Дослідження стало можливим завдяки підтримці Програми Розвитку ООН в Україні та було обговорено з представниками Генерального Штабу Збройних сил

України, управлінням ці вільно-військового співробітництва ЗСУ.

29 вересня провідний експерт ХІСД Андрій Черноусов презентував дослідження на міжнародній науково – практичній конференції «Актуальні проблеми взаємодії громадянського суспільства і Збройних Сил України», яка була організована Міністерством оборони України, Луганською обласною військово – цивільною адміністрацією та Луганським національним університетом імені Тараса Шевченка.

Права внутрішньо переміщених осіб

У зв'язку із соціальними наслідками військового конфлікту на Донбасі ХІСД розпочав діяльність у новому напрямку – дотримання прав внутрішньо переміщених осіб на медичні та освітні послуги.

У **лютому-квітні 2015 року** за підтримки програми «Громадське здоров'я» Міжнародного фонду «Відродження» Харківським інститутом соціальних досліджень був реалізований проект «Забезпечення права на медичну допомогу внутрішньо переміщених осіб на прикладі Дніпропетровської та Харківської областей». За результатами опитування 100 внутрішньо переміщених осіб, 30 експертних інтерв'ю з волонтерами, що допомагають ВПО, 20 експертних інтерв'ю зі співробітниками ДООЗ, державних закладів охорони здоров'я, які у своїй роботі стикалися із переселенцями було з'ясовано основні потреби і проблеми ВПО у медичній сфері. Основні з них викладені нижче:

- Відсутність державного фінансування, виділеного на медичне забезпечення саме внутрішньо переміщених осіб. Медичні потреби переселенців забезпечуються виключно з обласних бюджетів, які не були на це розраховані.
- Відсутність налагодженого первинного медичного огляду всіх переміщених осіб на неокупованій території України, через що, з одного боку, відсутнє своєчасне надання медичної допомоги тим особам, які цього потребують, а з іншого — жодним чином не впроваджені превентивні заходи попередження соціально небезпечних хвороб (туберкульоз, педикульоз, тощо).
- Неналежний доступ до інформації внутрішньо переміщених осіб про те, куди і як можна звернутися за медичною допомогою; як

відстояти своє право на безкоштовні медичні послуги тощо.

- Обмеженість матеріальних засобів переселенців для купівлі навіть мінімального набору ліків у разі застудних захворювань, потреби у заспокійливих, та особливо для лікування хронічних хвороб — гіпертонії, ревматизму, бронхіальної астми тощо.
- Труднощі із отриманням медичної допомоги особам, які потребують постійного прийому ліків і кваліфікованого медичного супроводу — хворих на цукровий діабет, ВІЛ / СНІД, туберкульоз, гепатит, наркозалежних, психічно хворих тощо.
- Викликаний обстрілами, переїздом, новими умовами життя стресовий стан багатьох переселенців, а також масові дитячі неврози, які потребують негайного лікування психологами та психіатрами.
- Наявність у внутрішньо переміщених осіб супутніх соціально-побутових труднощів, як то відсутність житла, яке добре опалюється, теплих речей, часто навіть харчів; неможливість влаштуватися на роботу; отримати соціальні виплати; відновити документи тощо.

Результати дослідження та рекомендації було публічно презентовано на прес-конференції у м. Харкові та обговорено на декількох круглих столах за участю представників місцевих органів влади, громадських та міжнародних організацій.

РОБОТА ЗІ СТУДЕНТАМИ ТА ВОЛОНТЕРАМИ

Харківський інститут соціальних досліджень має сталі академічні зв'язки та з 2010 року постійно співпрацює із соціологічним факультетом Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Так, у 2015 році 16 студентів кафедри політичної соціології пройшли одноступінчому навчально-ознайомчу практику у ХІСД і ще 16 – тритижневу виробничу практику. Під час виробничої практики студенти мали можливість взяти участь у створенні інструментарію соціологічних досліджень, провести стандартизовані та глибинні інтерв'ю, здійснити контроль зібраних даних, математично обробити соціологічну інформацію, спробувати себе у написанні аналітичних звітів тощо.

ХІСД постійно залучає до роботи стажерів та волонтерів. Протягом 2015 року у різних проектах ХІСД взяли участь 5 стажерів-соціологів: Ганна Іванова, Марина Отт, Марія Тітова, В'ячеслав Дзюба, Наталія Іваненко.

Також працівники ХІСД протягом року неодноразово залучались до надання допомоги внутрішньо переміщеним особам, які опинились в важкому становищі після того, які були вимушені покинути рідні домівки після чергового загострення ситуації на Донбасі. Так працівники закупали та передавали волонтерським організаціям («Станція Харків», «Проліска», «Слов'янське серце») ліки та їжу; збирали та закупали зимовий одяг для переселенців; закупали та надсилали ліки в місця несвободи в зоні бойових дій.

ФІНАНСОВО- ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

У 2015 році ГО «ХІСД» отримано добровільних пожертвувань, безповоротної фінансової та благодійної фінансової допомоги у грошовій формі на загальну суму **5805042,00 грн.**

КОНТАКТИ

Адреса:

61045, м. Харків,
пров. О. Яроша, 12-а, к. 116

Телефон:

+38(057) 754 80 94

Електронна пошта:

khisrmedia@gmail.com

Сайт:

www.khisr.kharkov.ua

Сторінка у Фейсбук:

<https://www.facebook.com/NGO.KHISR>